

Abant Sosyal Bilimler Dergisi

Journal of Abant Social Sciences

2025, 25(2): 859-874, doi: 10.11616/asbi.1658323

Türkiye'nin Afrika'ya Yönelik Dış Siyasetinde Yumuşak Güç Politikasının Sınırlılıkları

Limitations of Soft Power Policy in Turkey's Foreign Policy Towards Africa

Mehmet Ali YÜKSEL¹

Geliş Tarihi (Received): 15.03.2025

Kabul Tarihi (Accepted): 26.05.2025

Yayın Tarihi (Published): 31.07.2025

Öz: Türkiye sahip olduğu tarihi, kültürel, coğrafi vb. birçok özelliği nedeniyle muazzam bir yumuşak güç kapasitesine sahiptir. Bunun için önemli de sayılabilecek para ve insan kaynağını da kullanmaktadır. Bu kapsamda, “dış politikada istenilen etki sağlamakta mıdır?” ve “sağlamıyorsa bunun nedenleri nelerdir?” gibi sorular akla gelmektedir. Çalışmada bu sorulara cevap bulmak için Türkiye - Afrika ilişkileri ele alınmış, Türkiye'nin yumuşak güç politikalarını incelemek ve bu politikaların nasıl daha etkin kullanılabileceğini belirlemek amaçlanmıştır. Çalışma Türkiye'nin yumuşak güç oluşturmada kullanılan kaynakların verimliliği hususunda ortaya çıkan sonuçlarla Türk dış politikasına ve bu alandaki literatüre katkı sağlayacağı için de önem arz etmektedir. Çalışmada Afrika ülkelerinde yumuşak güç oluşturma zorluğu görülmüş, Türkiye'nin çeşitli faaliyetlerinden doğan etkinin sınırlı olduğu, en etkin yumuşak güç oluşturma aracının ise yabancı öğrenci hareketliliği başta olmak üzere eğitim alanında olabileceği sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Türkiye, Afrika, Yumuşak Güç, Kalkınma Yardımları, Eğitim.

&

Abstract: Turkey has a tremendous soft power capacity due to its historical, cultural, geographical, etc. many characteristics. It also uses its financial and human resources, which can be considered important for this. In this context, questions such as “does it provide the desired effect in foreign policy?” and “if not, what are the reasons for this?” come to mind. In order to find answers to these questions, Turkey-Africa relations were addressed in the study, and it was aimed to examine Turkey's soft power policies and determine how these policies can be used more effectively. The study is also important because it will contribute to Turkish foreign policy and the literature in this field with the results obtained regarding the efficiency of the resources used in creating Turkey's soft power. The study saw the difficulty of creating soft power in African countries, and it was concluded that the effect arising from Turkey's various activities was limited, and the most effective soft power creation tool could be in the field of education, especially foreign student mobility.

Key Words: Türkiye, Africa, Soft Power, Development Aid, Education.

Atıf/Cite as: Yüksel, M. A. (2025). Türkiye'nin Afrika'ya Yönelik Dış Siyasetinde Yumuşak Güç Politikasının Sınırlılıkları. *Abant Sosyal Bilimler Dergisi*, 25(2), 859-874. doi: 10.11616/asbi. 1658323

İntihal-Plagiarism/Etik-Ethic: Bu makale, en az iki hakem tarafından incelenmiş ve intihal içermediği, araştırma ve yayın etiğine uyulduğu teyit edilmiştir. / This article has been reviewed by at least two referees and it has been confirmed that it is plagiarism-free and complies with research and publication ethics. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/asbi/policy>

Copyright © Published by Bolu Abant İzzet Baysal University, Since 2000 – Bolu

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Mehmet Ali Yüksel, Manisa Celal Bayar Üniversitesi, mehmetali.yuksel@cbu.edu.tr.

1. Giriş

Uluslararası politikada bir devletin kendi çıkarları doğrultusunda davranmasını sağlamak için diğer devlet ya da devletlerle uzlaşma ve çatışma ekseninde değişen politikalar uygulanmaktadır. Tarihsel süreçte bakıldığında devletlerin çıkarlarını maksimize etmek için kullandığı çeşitli araçların içerisinde en etkili olan aracın savaş olduğu görülmektedir. Teknolojinin gelişmesi ve orduların modernize olması nedeniyle günümüzdeki savaşlar geçmişe nazaran daha çok mali yük, insan kaybı ve daha geniş ölçekli yıkımlar ortaya çıkarmaktadır. Üstelik bu suretle elde edilen kazanımlar savaşın barışa dönmesi ve normalleşmenin yaşanmasıyla birlikte değişikliğe de uğrayabilmektedir. Bu iki durum devletlerin güvenlik, güç ve çıkar sağlama odaklı dış politikalarında daha ucuz ve daha kalıcı araçlara yönelik bir ihtiyacı ortaya çıkarmıştır. 20. yüzyılın sonlarında oluşan bu ihtiyaç devletlerin dış politikalarında yeni bir yaklaşım uygulamasını tetiklemiştir.

Yumuşak güç 1990 yılında Joseph Nye tarafından kavramlaştırılarak; bir devletin çıkarlarını hedef devlete ya da devletlere ortak çıkar olarak kabul ettirme ve zor kullanmadan hoşnutsuzlukla uygulatabilme kapasitesini ifade etmek için kullanılmıştır. Yumuşak gücü diğer etki politikalarından ayıran en temel fark devleti değil halkı hedef alması ve hedef devletin yöneticileri üzerinde kamuoyu baskısı oluşturarak karar alma süreçlerini etkileme üzerine şekillendirilmiş bir politika olmasıdır. Bu uzun vadeli ve sessizce gerçekleşen köklü bir etkidir. Ancak hedef devletin karar alma mekanizmalarında yerel halka yer verilmemesi, yöneticilerin seçim kaygısının olmaması ya da kendi çıkarlarını toplum çıkarından daha çok gözetmesi durumunda yumuşak güç politikaları boşa çıkmaktadır.

Yumuşak güç üretme açısından oldukça geniş imkanlara sahip olan Türkiye, 2000 sonrasında tarihi ve kültürel derinliğini coğrafi konumunun sağladığı avantajlarla birleştirerek Balkanlar, Kafkasya, Orta Asya, Orta Doğu ve Afrika'yı kapsayan geniş bir alanda yumuşak güç oluşturma faaliyetlerine başlamıştır. Bu kapsamda Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı (TİKA) üzerinden kalkınma yardımları; Yunus Emre Enstitüsü, Yunus Emre Vakfı, Maarif Vakfı ve Türkiye Bursları üzerinden eğitim-kültür faaliyetleri ve yardımları; TRT yayınları, diziler ve filmler üzerinden enformasyon ve propaganda çalışmaları yürütülmeye başlanmıştır. 20 yıldan beri bu faaliyetlere önemli miktarlarda insan, zaman ve mali kaynak harcanırken hedef ülkelerin Türkiye ile ilişkileri ya hiç etkilenmemiş ya da beklenen düzeyde seyretmemiştir. Bu durum Türkiye'nin yumuşak güç stratejisini yeniden ele alınmasını gerektirmektedir.

Türkiye'nin sahip olduğu yumuşak güç oluşturma araçlarının efektif kullanılmadığı hipotezi doğrultusunda yapılan çalışmada Türkiye'nin Afrika ülkelerine yönelik yumuşak güç politikasına odaklanılmıştır. Yapılan literatür taramasında Türkiye'nin yumuşak güç araçları, kapasitesi ve politikalarıyla ilgili çok sayıda çalışmanın olduğu ancak bunun etkinliğini sorgulayan özellikle uygulanan politikaların hedef ülke açısından etkisini araştıran çalışmaların neredeyse yok denilebilecek kadar az olduğu görülmüştür. Bu çerçevede literatüre katkı sağlayacak olmasıyla önem arz eden çalışmada yumuşak güç oluşturmada kullanılan araçlardan hangilerinin işlevsiz veya etkin olabileceğini belirlemek ve Türk dış politikası için farklı bir bakış açısı ortaya koymak hedeflenmiştir. Çalışmanın birinci bölümünde Yumuşak güç konsepti ve bu alanda Türkiye'nin yumuşak güç tesis etmede kullandığı araçlar ele alınmıştır. İkinci bölümde Türkiye'nin Afrika politikasında uyguladığı yumuşak güç politikaları Afrika'nın sahip olduğu siyasal ve sosyal yapı zemininde ülkeler ve faaliyetler bakımından incelenmiştir. Çalışmanın sonucunda hedef ülkelerin yapısal sorunları nedeniyle bir çok faaliyetin devlet politikasını değiştirecek bir etki oluşturmada, Türkiye'nin bu alandaki en etkili olabilecek faaliyetlerin eğitim alanında gerçekleştirebileceği ve bunun da çok uzun yıllar alacağı çıkarımlarına ulaşılmıştır.

1. Türkiye'nin yumuşak güç politikası

1.1. Yumuşak güç konsepti

Geçmiş yıllarda devlet uygulamalarında yumuşak güç stratejisine benzer bir takım uygulamalar bulunsa da bu strateji ilk kez Joseph Nye tarafından tanımlanmış ve bir teorik çerçevede sunulmuştur. Nye, herkesin tehdit ve teşviklerle uygulanan sert güce aşına olduğunu ancak bazı koşullar altında teşvik ve tehdide gerek kalmadan da diğer aktörlerin pozisyonlarını değiştirmenin mümkün olduğu görüşünü

ortaya koymuştur (Nye, 2005: 5). Gücün ikinci yüzü olarak nitelediği yumuşak gücü basitçe başkalarının tercihlerini şekillendirme yeteneği olarak ifade etmiştir (Nye, 2005: 5).

Nye'ye göre durum hali hazırda bireysel ilişkilerde yaşanan bir durumdur. Kararlarımız genellikle yumuşak güç tarafından şekillendirilir; bu, bireyleri herhangi bir tehdit veya değişim olmadan başkalarının amaçlarına uymaya ikna eden elle tutulamayan bir çekimin sonucudur (Nye, 2005: 7).

Bireyler arasındaki bu çekim toplumlar arası ilişkilerde de uygulanabilir. Bu kapsamda uygulanabilecek stratejiler için 3 temel unsura ihtiyaç duyulmaktadır; kültür, siyasal değerler, politiklardır (Nye, 2005: 11). Bir ülke bu araçlar üzerinden yükselen bir çekim merkezi haline gelerek, zor kullanmadan hedef devlet kararlarında istediği değişimi yaptırabilme yeteneği kazanabilmektedir. Yumuşak güç politikası maddi, politik ve hatta kültürel uygulamaların yarattığı başarı algısıyla bir tür "liderlik" oluşturmaktadır (Chong, 2007: 192). Liderliğin, kendi sınırları dışında çekici olabilmesi için de bir topluluk tabanı ön koşuldur. Yumuşak güç politikalarının hedef kitlesi ise bu topluluk tabanıdır. Tabanda oluşturulan yumuşak güç toplumun değerlerini şekillendirerek davranışsal açıdan çekici güç oluşturmaktadır. Ortak değerlere çekmek veya cezbederek yumuşak güç üretmek bağlamında meşruiyetin ve uluslararası kurumların tesisi önem kazanmaktadır (Chong, 2007: 192). Bir devletin uyguladığı dış politika evrensel değerlere uygun ve meşruluğu açık olduğu takdirde yumuşak güç için gereken çekicilik sağlamaktadır.

1.2. Türkiye'nin yumuşak güç kaynakları

Türkiye, Nye'nin ortaya koyduğu yumuşak gücün 3 temel aracına da sahiptir. Hatta bu unsurlar açısından çok büyük bir potansiyele sahiptir. Türk kültürü, binlerce yıllık bir tarih, coğrafi etkenler, toplumsal gelenekler ve dini değerlerin harmanlanmasının bir sonucu şekillenmiş bir kültürdür. Türkler tarih boyunca 16 imparatorluk kurmuş, bunların sonuncusu olan Osmanlı imparatorluğu ile de Balkanlardan Asya'ya, Avrupa'dan Ortadoğu ve Afrika'ya kadar uzanmıştır. Sanatı, estetik değerleri, bilimsel faaliyetleri, mimari yapısı, yönetim felsefesi, devlet organizasyonu ve askeri düzeniyle Osmanlı İmparatorluğu, dünya tarihini şekillendiren büyük medeniyetlerden biri olarak kabul edilmiştir (Çavuş, 2012a: 34). Bu denli uzun ve köklü bir geçmişe sahip olan devletlerin sayısı oldukça sınırlıdır. Avrupa ile kurduğu tarihi ilişkilerin yanı sıra Balkanlar, Ortadoğu, Orta Asya ve Kafkasya'daki tarihi ve kültürel birikimi, bugün hala bu coğrafyalarda bulunan ülkeler üzerinde etkisini sürdürmektedir (Çavuş, 2012a: 35-36).

Bulunduğu coğrafya göz önüne alındığında Türkiye'nin, yumuşak gücün kaynaklarından biri olan değerler noktasında da önemli avantajlara sahip bir ülke olduğu görülmektedir. Osmanlı'nın üç kıtaya doğru yayılması farklı etnik kökenlerin, farklı dinlerin, farklı dil – edebiyat birikimlerinin ve farklı çok sayıda unsurun benimsediği birçok değer harmanlanması sonucunu doğurmuş, bu değerler de Türkiye Cumhuriyeti'ne miras kalmıştır. Türkiye'nin, Müslüman bir halka laik bir demokrasiye sahip olması da bu durumun göstergesi olmuştur (Çavuş, 2012b: 29-30). Türkiye'nin Batılı anlamda bir demokrasiye sahip olması, Avrupa Birliği üyelik sürecinde gerçekleştirdiği yüzlerce müktesebat uyum çalışmaları ve daha bir çok kriter nedeniyle bir taraftan modern değerler ve ilkeleri diğer taraftan geçmişin köklü değerlerini harmanlayan bir ülke olmasına imkan sağlamıştır.

Türkiye yumuşak gücün bir diğer unsuru olan politikalar açısından büyük bir potansiyele sahiptir. Dış ilişkilerinde evrensel hukuk kurallarına bağlı kalması ve ülke içinde demokratik dönüşümler yürütmesi, insan hakları, fikir özgürlüğü, cinsiyet eşitliği gibi alanlarda yenilikçi adımlar atması, küresel sahne üzerinde daha etkili bir rol üstlenmesine imkân tanımaktadır (Çavuş, 2012a: 40-41). Ancak yumuşak güç inşasında kullanılan kurumların emsal ülkelere nazaran çok geç oluşturulduğu açıkça görülmektedir. Buna rağmen sahip olduğu kültürel miras ve jeopolitik konum ile daha öncesinde başlayan STK hizmetleri sebebiyle, Türkiye'nin yumuşak güce yönelik kurumlarının beklenenden üstün bir performans gösterdiğini de belirtmek gerekmektedir.

1.3. Türkiye'nin yumuşak güç oluşturma unsurları

1.3.1. Dil ve kültür faaliyetleri

Ülkelerin kendilerini, kültürlerini ve dillerini tanıtmak için yurt dışında bir takım faaliyetler yürütmesi dış politikada uzun yıllardır görülen bir uygulamadır. Ülkelerin bu alanda yürüttükleri faaliyetler genellikle kamuya bağlı bir enstitü veya merkez üzerinden koordine edilmektedir. Bu bağlamda İngiltere'nin British Council'u, İspanya'nın Cervantes Enstitüsü, Almanya'nın Goethe Enstitüsü, Fransa'nın Alliance Française Enstitüsü, Çin'in Konfüçyüs Enstitüsü dünyanın önde gelen kurumları olarak karşımıza çıkmaktadır.

Türkiye ise bu alanda uzun yıllar eksik kalan bir ülke olmuştur. Türkiye'nin bu tür faaliyetleri Kültür ve Turizm Bakanlığı nezdinde, Başbakanlık bütçesindeki tanıtma fonundan finanse edilerek genelde büyükelçilikler üzerinden çok zayıf bir düzeyde yürütülmüştür. 2007 yılına kadar bu şekilde devam eden dil ve kültür tanıtımındaki bu duruma, 2007 yılında yeni bir düzenleme getirilmiştir. Dil ve kültür kapsamında yurt dışında yürütülecek faaliyetleri planlamak ve gerçekleştirmek için Yunus Emre Vakfı kurulmuştur. 2007 yılında 5653 sayılı Kanun'la kâğıt üzerinde kurulan vakıf, 2009 yılında Ankara Ulus'taki tarihî bir binada faaliyetlerine başlamıştır. Vakfın açılışında konuşan dönemin Türkiye Cumhuriyeti Başbakanı Recep Tayyip Erdoğan'ın ifade ettiği, "Türkçe eğitimi verme noktasında, kültürümüzü dışarıya tanıtmada ve taşımada önemli bir merkez olacak olan Yunus Emre Vakfı'nın ülkemiz adına, ülkemizin tanıtımı noktasında önemli bir sıçrama teşkil edeceğine inanıyorum" sözlerinden vakfın kurulma amacı özet olarak anlaşılmaktadır (Yunus Emre Enstitüsü, 2009: 3)

Yunus Emre Vakfı'nın temel hedefi, kuruluş kanununda şöyle belirtilmiştir: Türkiye'yi, Türkçeyi, kültürünü ve sanatını dünyaya tanıtmak; Türkiye'nin diğer devletlerle olan dostane ilişkilerini güçlendirmek; kültürel alışverişini artırmak amacıyla yurt dışında kültür merkezleri kurmak ve bu merkezleri faaliyete geçirmek (TC Resmi Gazete, 2007: 10095 – 10096). Bu doğrultuda Türkiye, kültürel miras, Türk dili, kültürü ve sanatına ilişkin yurt içi ve yurt dışındaki bilgi ve belgeleri dünya çapında erişilebilir hale getirmek için araştırmalar ve etkinlikler düzenlemek veya düzenletmek, bu alanlarda yurt dışında ücretli veya ücretsiz eğitimler vermek veya verdirmek, yurt içinde ve yurt dışındaki üniversiteler, sivil toplum kuruluşları ve ilgili diğer gerçek ve tüzel kişilerle ortak çalışmalar yürütmek ve basılı ile görsel medyada süreli veya sürekli yayınlar yapmak veya yaptırmakla sorumludur (TC Resmi Gazete, 2007: 10095 – 10096).

Vakfın ilk adımı, Türkiye'nin köklü kültürel mirasını, Türk dilini, sanatını ve kültürel değerlerini dünya çapında tanıtmak, Türkiye'nin diğer ülkelerle olan dostane bağlarını güçlendirmek, kültürel etkileşimi artırmak ve bu alanlarla ilgili hem yerel hem de uluslararası düzeydeki bilgi ve belgeleri küresel ölçekte erişilebilir hale getirmek amacıyla Yunus Emre Enstitüsü'nü (YEE) kurmak olmuştur. Yunus Emre Enstitüsü, kurulduktan kısa bir süre sonra, Türk dilini, tarihini, kültürünü ve sanatını dünyaya tanıtmak ve yaygınlaştırmak için sertifika programları ve eğitim faaliyetleri düzenlemeye başlamıştır. Bunun yanı sıra, Türk kültürünün, tarihinin, dilinin ve edebiyatının daha iyi anlaşılması ve öğretilmesi için araştırmalar yapmakta; çeşitli kurumlarla iş birliği yaparak bilimsel çalışmalara katkı sağlamakta; Türkiye'nin diğer ülkelerle olan kültürel alışverişini zenginleştirmek ve dostluk ilişkilerini derinleştirmek için geniş bir coğrafyada faaliyetlerini sürdürmektedir. Bu hedefler doğrultusunda, Yunus Emre Enstitüsü, Yunus Emre Türk Kültür Merkezleri (YETKM) ve Yunus Emre Türkçe Eğitim ve Öğretim Merkezleri (YETEM) gibi yapılanmalar oluşturarak, üstlendiği misyonu başarıyla yerine getirmek için çalışmalarını kararlılıkla yürütmektedir.

YETKM'ler Türk dilinin öğretilmesi ve daha geniş kitlelere ulaştırılması amacıyla akademisyenlerin ve araştırmacıların yetiştirilmesine katkıda bulunmakta; çeşitli eğitim programları, öğretim faaliyetleri ve sertifika kurslarıyla Türk kültürünü, sanatını ve müziğini dünyaya tanıtmak için çalışmalarını sürdürmektedir. (Güzel, 2016: 354). YETKM'nin kurulduğu yıl Saraybosna ve Tiran'da iki şube açarak başladığı yayılma süreci ardı ardına gelen yeni merkezlerin açılmasıyla devam etmiş, YETKM'ler kısa sürede çok geniş bir coğrafyaya hızla yayılmış ve faaliyetlerine başlamıştır. Yunus Emre Vakfı 2023 yılı Faaliyet Raporuna göre 66 ülkede 88 merkeze faaliyet yürüten YETKM'lerin yayılma süreci şu şekilde gerçekleşmiştir (Yunus Emre Vakfı, 2023: 8-9);

- 2009 – Saraybosna, Tiran
- 2010 – Astana, Kahire, Londra, Üsküp, Varşova, Paris
- 2011 – Bükreş, Foyntsa, Köstence, Priştine, Prizren, Tokyo, Berlin, Brüksel

- 2012 – Amman, Amsterdam, Beyrut, İpek, İşkodra, Tahran, Tiflis, Kazan, Rabat, Bakü, Yeni Delhi, İslamabad
- 2013 – Kabil, Kudüs, Budapeşte,
- 2014 – Roma, Podgoritsa, Cezayir, Mostar, Köln, Viyana, Lefkoşa
- 2015 – Belgrad, Hartum, Doha, Zagreb, Viyana, Şibirgan
- 2016 – Maryland, Sao Paolo, Lahor, Johannesburg, Washington D.C.,
- 2017 – Kiev, Moskova, Tunus, Mogadişu, Kuala Lumpur, Ramallah, Karaçi,
- 2018 – Pattani, Dublin, Madrid, Seul,
- 2021 – Pekin, Afrin, Toronto, Buenos Aires, Kigali, Abuja,
- 2022 – Kampala, Zanzibar, Bujumbura, Bandar Seri Begavan, Punom Pen, Bağdat, Cerablus, El Bab,
- 2023 – Cakarta, Muskat, Katmandu, Karakas

Yunus Emre Enstitüsü (YEE), faaliyet alanlarını yalnızca bu merkezlerin bulunduğu ülkelerle sınırlamayıp, fuarlar, festivaller ve benzeri etkinlikler aracılığıyla dünyanın pek çok ülkesinde faaliyet göstermektedir (Sancak, 2022: 410-411). Yurt dışında kültür merkezi açmanın çok fazla hukuki altyapı gerektirmesi, bir yerde YETKM açma çalışmalarının bazen bir yıl, bazen daha fazla sürmesi sebebiyle, YETKM'lerin yanı sıra ülkelerdeki üniversitelerle yapılan anlaşmalar kapsamında üniversiteler bünyesinde ofisler açma stratejisi de yürütülmektedir. Bu kapsamda toplamda 61 ülkede 139 irtibat noktasına ulaşılmıştır. 2009 yılında ilk açıldığında yurt dışında 219 öğrenciye eğitim vererek hizmete başlayan YETKM'ler, merkez sayılarının artmasıyla birlikte günümüzde 12000 civarında öğrenciye eğitim ve öğretim hizmeti sunmaktadır.

Yunus Emre Türkçe Eğitim ve Öğretim Merkezleri (YETEM) temel olarak YETKM'lerdeki dil kurslarının standartlarının belirlenmesi, dil eğitimlerinde ve diğer faaliyetlerde görev alan okutmanların eğitimine yönelik ihtiyaca göre Türkiye'de ve yurt dışında eğitim programlarının düzenlenmesi amacını yerine getirmek için kurulmuştur. Söz konusu programda verilen Türkçe eğitimi için YETEM tarafından ülkelerin sosyo-kültürel özellikleri öğrenci seviyeleri ve ülke gerçekleri göz önünde bulundurularak Türkçe eğitim-öğretim setleri, ders ve çalışma kitapları ile yardımcı ders materyallerini de hazırlanmaktadır. Yunus Emre Enstitüsünün YETKM çalışmalarının yanı sıra yurt dışındaki üniversiteler ve diğer kamu kurumları ile işbirliği içerisinde Türkoloji Projesi, Türkoloji projesini destekleyici 100 Türkiye Kütüphanesi projesi, irtibatlı ülkelerdeki devlet okullarında Türkçenin seçmeli yabancı dil olarak resmî müfredatlara dâhil edilmesi, Türkçe Yaz Okulu programlarının organize edilmesi ve Balkanlar'da Kültürel Mirasın Yeniden İnşası gibi çalışmalar da yürütmektedir.

Türkiye'nin yurt dışında okul, etüt merkezi, yurt vb. eğitim kurumları açma ve işletme çalışmaları uzun yıllardır mevcut olan bir durumdur. Ancak bu faaliyetlerde devlet faaliyeti yürüten olmamış, arka planda destekleyici bir misyon üstlenmiştir. Ancak bu kurumların büyük bir kısmını işleten "Gülen Cemaati / FETÖ / PDY" olarak isimlendirilen dış destekli dini söylemli bir yapının Türkiye'de önce iktidarı değiştirmek, başarılı olamayınca da mevcut devlet düzeni ve anayasal yapıyı ortadan kaldırmak amacıyla hareket ettiği bir süreç yaşanmıştır. Bu süreçte yurt dışındaki eğitim kurumlarının bu yapı tarafından lobi aracı olarak kullanılması, devletin bu alanda yeni tedbirler alması gerekliliğini ortaya çıkarmıştır. Bu amaçla 17.06.2016 tarihli 6721 sayılı kanun ile Türkiye Maarif Vakfı kurulmuştur. Vakfın esas kuruluş gayesi yurtdışında FETÖ kurumlarını ilgili ülkelerin iç hukuklarına göre yürütülen mücadeleyle devrilmak, devralınamayan ülkelerde bu kurumlara alternatif eğitim alt yapısı oluşturmaktır. İlâveten kuruluş kanununda vakfın amacı şu şekilde belirtilmiştir:

"Yurt dışında insanlığın ortak birikim ve değerlerini esas alarak örgün ve yaygın eğitim hizmetleri vermek ve geliştirmek amacıyla okul öncesi eğitimden üniversite eğitimine kadar tüm eğitim süreçlerinde burslar vermek, okullar, eğitim kurumları ve yurtlar gibi tesisler açmak, yurt içi de dâhil olmak üzere bu kurumlarda görev alabilecek öğretmenleri yetiştirmek, bilimsel araştırmalar ve araştırma-geliştirme çalışmaları yapmak, yayınlar yapmak ve metotlar geliştirmek ve faaliyet gösterdiği ülkenin mevzuatına uygun diğer eğitim faaliyetlerini yürütmek." (TC. Resmi Gazete, 2016; ..)

Türkiye Maarif Vakfı yeni yapılanan bir kurum olmasına rağmen şimdiye kadar 100'den fazla ülkeye resmi temasta bulunmuş, 54 ülkede eğitim faaliyeti yürütmüş, 477 eğitim kurumu sayısına ulaşmıştır. Yapılan görüşmeler sonucunda, Afrika ülkelerindekiler başta olmak üzere toplamda 200'den fazla FETÖ eğitim kurumu devralınmıştır (Kasap, 2017) Henüz herhangi bir kurumun devralınmadığı 20 ülke ile de mutabakat imzalanmıştır

1.3.2. Enformatik ve propaganda

Küreselleşmenin ivme kazanmasıyla, uluslararası gelişmelerle ilgili haber akışında gözle görülür bir ilerleme yaşanmakta ve bu haberlerin büyük bir kısmı haber ajansları tarafından dağıtılmaktadır. Her ne kadar tarafsız bir şekilde yapıldığı öne sürülse de, haber seçimi ve sunumunda öznel bir yaklaşım sergilenerek uluslararası kamuoyu yönlendirilebilmektedir. Bu nedenle, uluslararası arenada etkin bir rol oynamayı hedefleyen ülkeler, bu konuya büyük önem atfetmekte ve sahip oldukları haber ajansları aracılığıyla ulusal çıkarları doğrultusunda bir haber politikası izlemektedirler. Kamu diplomasisi açısından haber ajanslarının stratejik öneminin farkında olan Türkiye, 6 Nisan 1920'de kurulan Anadolu Ajansı'nı (AA) son yıllarda güçlü bir kurumsal yapıya kavuşturmuştur (Şahin, 2014: 115). 2012 yılından itibaren Türkçenin yanı sıra farklı dillerde de yayın yapmaya başlayan Anadolu Ajansı (AA), 2014 yılına gelindiğinde yayın yaptığı yabancı dil sayısını 7'ye yükselterek, yurt dışında 57 farklı ülkede konumlanan ofisleri aracılığıyla 1.200'ü aşkın aboneye hizmet vermeye başlamıştır. Sosyal medyayı geleceğin en güçlü haber ve iletişim platformu olarak gören Anadolu Ajansı, stratejik vizyonunu yeni medya anlayışı üzerine kurarak, dijital dönüşümü hızlandırmakta ve bu alanda öncü bir rol üstlenmektedir.

Devletin resmi yayın kuruluşu olan Türkiye Radyo Televizyon Kurumu (TRT), uluslararası yayıncılık faaliyetlerine ilk adımını 1992 yılında Türk Dünyası'na yönelik yayın yapan TRT-INT Avrasya kanalıyla atmıştır. Ancak yayınların tamamının Türkiye Türkçesiyle yapılması, yayın kalitesinin yetersizliği ve benzeri sebeplerle beklenen etki elde edilememiştir. Bu başarısız girişimin ardından, bölge ülkelerinin lehçelerinde yayın yapan TRT Avaz adında yeni bir kanal kurulmuştur. Bununla birlikte, uluslararası alanda Türkçe yayın yapan haber ve kültür kanalı olarak TRT Türk de yayına başlamıştır. Daha sonra, 2009 yılında Kürtçe yayın yapan TRT 6 (Şeş) ve "Tanıklık Etmeye Hazır Mısınız?" sloganıyla TRT Belgesel Kanalı yayın hayatına başlamıştır. Bu belgesel kanalı aracılığıyla Türkiye, İngilizce, Almanca, Fransızca, Rusça ve Türkçe olmak üzere beş farklı dilde dünyaya tanıtılmaya başlanmıştır. 2010 yılında ise TRT Arapça (Et-Türkiyye) adlı kanal yayına girmiştir (TRT, WEB: Tarihçe). Bu kanallar aracılığıyla Türkiye, sınırlarının ötesinde yaşayan Kürt ve Arap topluluklarına kendi ana dillerinde ulaşma fırsatı elde etmiştir. TRT'nin uluslararası yayıncılık alanındaki en büyük adımı, TRT World adlı haber kanalını kurmasıyla gerçekleşmiştir. TRT, bugün 14 televizyon kanalı, 5 ulusal, 5 bölgesel, 3 uluslararası ve 3 yerel radyo istasyonu, trt.net.tr ve 41 farklı dilde hizmet veren www.trtworld.com internet siteleri, teleteks yayınları, "Televizyon", "TRT Çocuk", "Radyovizyon" gibi basılı yayınlarıyla hem Türkiye'ye hem de dünyaya geniş bir yelpazede yayın yapmaktadır. Bu yapıyla TRT, hem yerel hem de küresel ölçekte etkili bir iletişim ağı kurarak, Türkiye'nin sesini dünyaya duyurmayı başarmaktadır. (TRT, WEB: Tarihçe).

Türkiye'nin dünyaya tanıtılmasında büyük bir sorumluluk üstlenen TRT, iletişim teknolojilerindeki gelişmelere ayak uydurarak radyo, televizyon ve internet tabanlı web yayınlarıyla dünyanın neredeyse her noktasına erişim sağlamaktadır. Bu yayınlar aracılığıyla, Türkiye'nin yeni dış politika vizyonuna önemli bir katkı sunmakta ve ülkenin küresel arenadaki etkisini güçlendirmektedir. TRT, hem geleneksel hem de dijital platformlarda sunduğu içeriklerle, Türkiye'nin kültürel, siyasi ve sosyal değerlerini uluslararası kamuoyuna aktararak, ülkenin dünya ile olan bağlarını güçlendirmektedir. TRT, sadece haber ve kültür yayınlarıyla değil, aynı zamanda eğitim, belgesel ve eğlence içerikleriyle de küresel izleyicilere ulaşmayı hedeflemektedir. Özellikle TRT World, uluslararası izleyicilere yönelik İngilizce yayınlarıyla Türkiye'nin perspektifini dünyaya aktarmada önemli bir rol oynamaktadır. Bu kanal, Türkiye'nin bölgesel ve küresel meselelere dair görüşlerini uluslararası kamuoyuna duyurma noktasında etkili bir platform haline gelmiştir. Ayrıca, TRT'nin yayınları sadece Türkiye'nin tanıtımına hizmet etmekle kalmamakta, aynı zamanda Türk kültürünü, tarihini ve medeniyet birikimini dünyaya aktarmakta da önemli bir araç görevi görmektedir. Özellikle Türkçe dışındaki dillerde yapılan yayınlar, Türkiye'nin farklı coğrafyalardaki topluluklarla iletişim kurmasını kolaylaştırmakta ve kültürel etkileşimi artırmaktadır. Bu bağlamda,

TRT'nin uluslararası yayıncılık faaliyetleri, Türkiye'nin küresel etkisini artırma ve uluslararası arenada daha güçlü bir ses olma hedefine önemli katkılar sunmaktadır.

Dizi ve filmlerde kullanılan araç-gereçler, kostümler, müzikler, mimari unsurlar, toplumsal normlar ve gelenekler, yeme-içme ve eğlence alışkanlıkları, bireylerin dünya görüşleri, inançları, hayata dair felsefeleri, yaşam tarzları, ifadeleri, söylemleri ve benzeri birçok unsur, bu yapımları üreten ülkenin maddi ve manevi kültürel değerlerini yansıtmaktadır. Bu unsurlar, sadece eğlence amacı taşımakla kalmaz, aynı zamanda o ülkenin ulusal kimliğini ve değerlerini dünyaya aktaran bir araç görevi görür. Bu kültürel öğeler, ülkenin dış politikasının meşruiyet kazanmasına ve uluslararası alanda kabul görmesine de katkıda bulunur. Özellikle küresel izleyici kitlesine hitap eden dizi ve filmler, yayımlandıkları ülkenin yaşam tarzını, düşünce biçimlerini ve kültürel mirasını izleyicilere benimseterek, o ülkenin dış politikasını destekleyen bir zemin oluşturabilir. Bu nedenle, kültürel yayınlar, uluslararası ilişkilerde yumuşak güç olarak kullanılan etkili bir araç haline gelmiştir (Pinar, 2017: 263). Bu nedenle kısa bir süre içinde geniş bir kitleye ulaşması bağlamında belki de en etkili yumuşak güç unsurlarının başında gelen dizi ve sinema, uluslararası aktörler tarafından arzulanan politik hedeflere ulaşmak amacıyla algıları şekillendirmek ve bellekleri dönüştürmek için sıklıkla kullanılmaktadır (Medin ve Koyuncu, 2017: 839).

2008 yılından itibaren hızlı bir ivme ile dünyada yükselişe gecen Türk dizileri bu bağlamda Türkiye için bir yumuşak güç unsuru olmaktadır. Arap ülkelerinde yakaladıkları başarılarıyla çıkış yapan Türk dizileri, "pembe dizilerin vatanı" olarak bilinen Latin Amerika'ya kadar yayılmış durumdadır. 2008 yılında 10 milyon dolarlık bir ihracı bulunan Türk dizi ve film sektörü, 2011 yılında 50 ülkeye, 2013 yılında 75 ülkeye ihraç edilerek 150 milyon dolar, 2015 yılında 100 ülkeye 2016 yılında da 142 ülkeye ihraç edilerek 350 milyon dolar gelir getiren bir noktaya ulaşmıştır. 2022 yılına gelindiğinde ise ihracat 600 milyon dolara kadar ulaşmıştır. Çin pazarını hedefleyen dizi sektörü gelecek 15 yıl içerisinde 1 milyar doları hedeflemektedir. (Ekonomist, 2014) 2016 yılı verilerine göre dünyada 142 ülke tarafından ithal edilen, 400 milyonluk bir izleyici kitlesine hitap eden ve 350 milyon dolarlık bir ihracat geliri getiren Türk dizileri Türkiye'yi ABD'den sonra en çok dizi ihraç eden 2'nci ülke konumuna yükseltmiştir. Çok geniş bir coğrafyaya yayılarak büyük bir izleyici kitlesine ulaşan Türk dizileri, bu yönüyle önemli bir yumuşak güç unsuru olmaktadır. Günümüzde neredeyse dünyanın her yerinde izlenen Türk dizileri en yoğun olarak Ortadoğu, Balkanlar ve Doğu Avrupa, Kuzey Afrika, Güney Amerika ve Orta Asya da izlenmektedir (Bozkuş, 2017)

1.3.3. Kalkınma yardımları

Türkiye çok sayıda kurum, kuruluş ve program üzerinden dış yardımlarda bulunmaktadır. İngiltere merkezli "Development Initiatives" kuruluşu tarafından hazırlanan Küresel İnsani Yardım 2022 Raporu'na göre Türkiye miktar olarak 5 milyar 587 milyon dolar ile ABD'den sonra en çok yardım yapan ikinci ülke olurken, gayri safi milli hasılasına (GSMH) oranlandığında %0,86'yı bulan yardım tutarıyla 2015 yılından beri "dünyanın en cömert ülkesi" konumundadır (T.C. Dışişleri Bakanlığı).

Türkiye'nin yardımlarını ilettiği çok sayıdaki oluşum içerisinde TİKA en önemli kurum olarak ön plana çıkmaktadır. Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (SSCB)'nin dağılması sonrasında Orta Asya'da kurulan Türk Devletlerinin yapılanma ve kalkınma faaliyetlerine katkı sağlamak amacıyla Dışişleri Bakanlığı'na bağlı bir başkanlık olarak 1992 yılında kurulan birim, 2011 yılında kamu tüzel kişiliğine haiz, özel bütçeli bir başkanlık olarak yeniden yapılandırılmıştır. (TİKA, 2016: 15). Bu değişimle TİKA'nın faaliyet alanı genişleyerek coğrafi sınırlaması olmayan bir kuruluş olduğu tescillenmiştir. TİKA, ortaklık kurulması öngörülen ülkeler ve topluluklarla tasarılar, programlar ve etkinlikler vasıtasıyla ekonomik, ticari, teknik, sosyal, eğitim ve kültür alanlarındaki ilişkileri geliştirmek, yapılacak katkı, yardım ve ilgili süreçleri idare etmek ve yasal düzenlemelerle verilen diğer görevleri yerine getirmektedir. (T.C. Sayıştay Başkanlığı, 2019: 3). TİKA'nın eşgüdümünde gerçekleştirilen faaliyetler, resmi devlet kurumlarının yanı sıra STK'lar ve özel sektör temsilcileri de paydaş olarak yer almaktadır.

2002 yılında yaşanan Türkiye'deki iktidar değişikliği, yeni bir dış politika ve insan odaklı yeni bir diplomasi anlayışını beraberinde getirmiştir. Bu değişim 2002'den sonra TİKA'nın faaliyet alanlarında, proje

sayısında ve bütçe harcamalarında önemli bir artışı da beraberinde getirmiştir. 2002'de 85 milyon dolar olan resmi kalkınma destekleri 2008'de 780 milyon dolara, 2013'te 3,307 milyar dolara ve 2015'te 8,036 milyar dolara ulaşarak Türkiye'ye "dünyanın en cömert ülkesi unvanını" kazandırmıştır. Bu artışın amiral gemisi hiç şüphesiz TİKA olmuştur. 1992-2002 yılları arasında toplamda 2200'den fazla proje gerçekleştiren kurumun 2002 yılındaki ülke dışı koordinasyon ofislerinin sayısı 12 iken 2011'de 25'e, 2012'de ise 33'e ulaşmıştır. (TİKA, 2015: 7). 2012 sonrasında Türkiye'nin ekonomik ve siyasi durumunda ortaya çıkan tüm olumsuzluklara rağmen bu artış devam etmiştir. 2023 yılı itibarıyla 63 koordinasyon ofisi ile 170'ten fazla ülkede faaliyet gösteren TİKA 30.000'den fazla projesi hayata geçirmiştir (TİKA, 2023: 8-9).

1.3.4. Diaspora faaliyetleri

Türkiye, dünya çapında 192 ülkede yaşayan ve sayısı 6,5 milyonu geçen Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının yanı sıra, yaklaşık 200 milyon olduğu tahmin edilen soydaş ve akraba toplulukları üzerinden etkili bir lobi faaliyeti yürütebilecek önemli bir diaspora potansiyeline sahiptir (Yılmaz ve Kılıçoğlu, 2017: 120). Yurt dışında yaşamını sürdüren 6,5 milyonu aşan vatandaşımızın yaklaşık 5,5 milyonu, Batı Avrupa ülkelerini tercih etmiş, bu potansiyelin farkına varılması ve harekete geçilmesi açısından önemli bir adım, 2008 yılında "Yurtdışında Yaşayan Vatandaşlara Sunulan Hizmetlere Yönelik Strateji Belgesi"nin hazırlanmasıyla atılmıştır (TC Dışişleri Bakanlığı, Web). 2009 yılında, yurtdışında yaşayan Türkler ve soydaşlarımıza yönelik bir kurumun oluşturulması için yasal çalışmalar başlatılmış, 2010 yılında ise Başbakanlığa bağlı müsteşarlık düzeyinde bir kamu kurumu olan Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı (YTB) kurulmuştur. YTB, soydaş toplulukların yanı sıra daha geniş bir diasporayı kapsayan bir yaklaşım benimsemekte ve "soydaş" ifadesiyle Türk kökenli topluluklara, "akraba" ifadesiyle ise tarihsel ve kültürel bağlarla yakın ilişki içinde olunan topluluklara yönelik faaliyetler yürütmektedir. Bu yaklaşım, son yıllarda sıklıkla vurgulanan "gönül coğrafyası" söylemiyle de uyumludur (TC Dışişleri Bakanlığı, Web). Bu söyleme göre, esas önemli olan coğrafi sınırlar veya resmi aidiyetler değil, gönül bağıyla Türkiye'nin kendisini nerede ve hangi halklarla bir hissettiğidir. Din, dil, tarih, kültür, sanat, medeniyet, ekonomi ve siyaset gibi ortak değerler üzerinden şekillendirilen bu birliktelik algısı, Türkiye'nin ve kamu diplomasisi yürüten kurumlarının küresel meşruiyetini artırmaktadır (Cankurtaran, 2015: 109).

"Nerede bir vatandaşımız, soydaşımız, akrabamız varsa; biz oradayız." sloganını benimseyen YTB, yalnızca yurtdışında yaşayan Türk vatandaşlarına ve onların bulundukları ülkelere yönelik bir kurum olmadığını vurgulamaktadır (Yılmaz ve Kılıçoğlu, 2017: 120). YTB, yurtdışındaki Türklerin bulundukları ülkelerdeki konumlarını iyileştirmeye yönelik çalışmalar yapmakta ve Türkiye'deki ihtiyaçlarına cevap vermek amacıyla vatandaşlık hakları, seçimlerde oy kullanma, askerlik, ehliyet, pasaport gibi işlemlerde destek hizmetleri sunmakta, ayrımcılıkla mücadele, aktif yurttaşlık, eşit katılım ve hukuk alanlarında çalışmalar yürütmektedir (Yılmaz ve Kılıçoğlu, 2017: 122-124). Bunlara ek olarak, öğrenci değişim programları (Türkiye Bursları), gençlik programları, sivil toplum kuruluşları ve düşünce kuruluşlarıyla istişareler, eğitim ve kültür programları, konferans, panel, sempozyum gibi etkinlikler düzenleyerek, ilgili ülkeler ile Türkiye arasındaki kültürel, tarihi ve dilsel bağları güçlendirecek faaliyetler gerçekleştirmektedir.

Dünya genelinde 1975 yılında 800.000, 2010 yılında 4,5 milyon, 2017 yılında 7 milyonun üzerinde bir öğrenci hareketliliği yaşanmıştır. Bu sayının da 2030 yılında 20 milyona ulaşacağı tahmin edilmektedir. Türkiye dünyada yaşanan artışa paralel bir şekilde (hatta dünya ortalamasının üzerinde bir artışla) uluslararası öğrencilere ev sahipliği yapmaktadır. Türkiye, yabancı öğrencileri ilk kez 1992-1993 eğitim dönemi itibarıyla Orta Asya'daki beş Türk Cumhuriyetine yönelik olarak kabul etmeye başlamıştır. "Büyük Öğrenci Projesi" olarak adlandırılan bu program dahilinde her yıl 1000 ila 1500 öğrencinin burslu olarak Türkiye'de öğrenim görmesi sağlanmıştır (Özoğlu, 2012, 58-59) Bu tarihten itibaren çeşitli olanaklar ve programlarla Türkiye'de öğrenim gören öğrenci sayısı her yıl artış göstermiştir. Türkiye'de yükseköğrenim görmek üzere bulunan yabancı uyruklu öğrenci sayısı, 2013-2014 eğitim döneminde 48.183, 2014-2015 eğitim döneminde 72.176, 2015-2016 eğitim döneminde 87.903, 2016-2017 eğitim döneminde 108.076, 2018-2019 eğitim döneminde 154.446, 2019-2020 eğitim döneminde 223.952, 2021-2022 eğitim döneminde 260.151, 2022-2023 eğitim döneminde 301.549 ve 2023-2024 eğitim döneminde 336.291'e yükselmiştir (YÖK,

Web: İstatistik) Bu öğrencilerin (Suriyeli öğrenciler hariç) geldikleri bölgelere baktığımızda ise sırasıyla Afrika, Orta Asya, Balkanlar ve Ortadoğu, Avrupa, Kuzey Amerika, Latin Amerika ülkeleri yoğunluklu olduğu görülmektedir. Türkiye, Uluslararası öğrencilere yönelik burs imkanı sağlayan kamu kurumları, şirketler, vakıflar ve STK'lardan oluşan çok sayıda kurum ve kuruluş tarafından yürütülen birçok program ve projeye sahiptir. Bunların içerisinde en önemli ve etkin olanı YTB'nin koordine ettiği Türkiye Bursları Programıdır. Bu program çerçevesinde lisans ve lisansüstü programlarda eğitim görmek isteyen öğrencilerin her yıl muazzam bir artışla bu programa yöneldiği görülmektedir. 2013 yılında söz konusu burslar için 145 farklı ülkeden 55 bin öğrenci başvuru yaparken, 2014 yılında % 47'lik bir artışla 170'den fazla ülkeden 82 bine yakın öğrenci başvuruda bulunmuştur. 2024 yılına gelindiğinde ise 170 farklı ülkeden 121.830 kişi burs başvurusu yapmış, yaklaşık olarak 5000 kişiye burs verilmiştir (YTB, Web). Uluslararası öğrencilere yönelik diğer bir çalışma Mevlana Projesi'dir. Avrupa'da başlayan Erasmus projesinden ilham alınarak hazırlanan bu proje Türkiye burslarına nazaran başarısız bir projedir. Bu proje kapsamında 2013-2014 eğitim öğretim yılında 126 öğrenci, 2016-2017 yıllarında 343 öğrenci hareketliliği yaşanmıştır. 2023-2024 eğitim öğretim yılında Mevlana programıyla gelen öğrenci sayısı 130 iken, giden öğrenci sayısı 22'dir (YÖK, Web: İstatistik)

1.4.Kaynak ülke olarak Türkiye'nin faaliyetlerine yönelik genel değerlendirme

Nye'nin yumuşak güç kaynağı olarak belirttiği kültür, değerler ve politikalar açısından bakıldığında Türkiye'nin stratejilerinin her üç kaynağı da kapsadığı görülmektedir. Yunus Emre Vakfı ve alt birimleri ile Maarif Vakfının yürüttüğü faaliyetler dil ve kültür alanında önemli etkiler oluşturmaktadır. Bunlara ek olarak uluslararası öğrenci hareketliliği de bu alana katkı sağlamaktadır. Eğitim ve kültür faaliyetleriyle birlikte TRT yayınları, dizi ve film sektörü ile değerler etkisi oluşturulmaktadır. Kalkınma yardımları ve YTB'nin çalışmaları Türkiye'ye prestij sağlarken bu prestij ülkenin benimsediği politikaları daha cazip hale getirmektedir. Sonuç olarak bakıldığında Türkiye'nin faaliyetlerinin iç içe geçerek birbirine desteklediği bir ekosistem ortaya konulmakta ve Nye'nin yumuşak güç kaynakları olarak gördüğü kaynaklar etkin bir şekilde kullanılmaya çalışılmaktadır. Fakat Türkiye yumuşak gücünü keşfetmede ve geliştirmede geç kalmış bir ülkedir. Ancak sahip olduğu tarihsel ve kültürel derinlik Türkiye'ye önemli bir fırsat sunmakta, yumuşak güç açısından büyük bir potansiyel sağlamaktadır. Bu yüzden birçok ülkeye göre çok daha hızlı etki alanı oluşturabilecek bir kapasite sağlamaktadır.

2. Yumuşak Güç Perspektifinden Türkiye'nin Afrika'daki Uygulamaları

2.1.Yumuşak güç politikaları açısından Afrika'nın genel görünümü

Yumuşak güç, doğası itibarıyla dolaylı bir güçtür; direkt olarak hedef ülke iktidarına yönelen bir güç değildir. Yumuşak güç politikalarında ilk aşama hedef ülkedeki toplumu ve karar verme mekanizmasındaki bireyleri cezbetmektir. İkinci aşama ise değişen toplumsal algının neticesinde hedef devletin karar mekanizmasının kendiliğinden etkilenmesidir. Ancak özellikle Sahraaltı Afrika'da bu sürecin işleyişini engelleyen ya da geciktiren bir takım yapısal sorunlar bulunmaktadır. Afrika kıtası, hem siyasi yönetim biçimleri hem de yolsuzluk düzeyleri açısından büyük bir çeşitlilik göstermektedir. Bu çeşitlilik, kıtanın tarihsel, ekonomik ve sosyal dinamiklerinden kaynaklanmaktadır. Özellikle 1980 sonrası dönemde, birçok Afrika ülkesi askeri darbeler, iç savaşlar ve siyasi istikrarsızlıklarla mücadele etmiştir. Bu süreçler, ülkelerin demokratik kurumlarının gelişimini engellemiş ve yolsuzluğun yaygınlaşmasına zemin hazırlamıştır.

2.1.1. Siyasal yapı ve demokrasi endeksi

Soğuk Savaşın sonlarından günümüzde kadarki dönemde Afrika kıtasında yaşanan askeri darbeler, kıta genelinde siyasi istikrarsızlığın en belirgin göstergelerinden biri olarak öne çıkmaktadır. Bu darbeler, birçok ülkede yönetim değişikliklerine yol açarken, aynı zamanda ekonomik kalkınma süreçlerini sekteye uğratmış ve sosyal yapıda derin yaralar açmıştır. Nijerya, Gana, Burkina Faso, Sudan, Liberya, Çad, Somali, Sierra Leone, Fildişi Sahili, Gine-Bissau, Mali, Mısır, Zimbabve, Nijer, Gine, Moritanya, Gambiya ve Orta

Afrika Cumhuriyeti gibi ülkelerde gerçekleşen askeri müdahaleler, her bir ülkenin siyasi tarihinde kritik dönüm noktaları olarak kayda geçmiştir.

Örneğin, Nijerya'da 1983 yılında General Muhammadu Buhari'nin Shehu Shagari hükümetini devirmesi, ülkenin demokratik süreçlerini uzun süre askıya alırken, 1993 yılında General Sani Abacha'nın iktidarı ele geçirmesi, insan hakları ihlalleri ve otoriter yönetimle anılan bir dönemi başlatmıştır. Benzer şekilde, Burkina Faso'da 1983 yılında Thomas Sankara'nın gerçekleştirdiği darbe, devrimci bir yönetim anlayışını beraberinde getirmiş, ancak 1987 yılında Blaise Compaoré'nin liderliğindeki bir başka darbe ile sona ermiştir. Sudan'da 1989 yılında General Ömer el-Beşir'in iktidarı ele geçirmesi ise ülkeyi uzun yıllar sürecek bir otoriter rejime sürüklemiştir. Liberya'da 1980 yılında Samuel Doe'nun William Tolbert'ı devirmesi, ülkede iç savaşın tohumlarını atarken, 1990 yılında Charles Taylor'ın iktidarı ele geçirmesi, bölgesel çatışmaları daha da derinleştirmiştir. Çad'da 1982 yılında Hissène Habré'nin Goukouni Oueddei'yi devirmesi, ülkede istikrarsız bir dönemi başlatmış, 1990 yılında İdris Déby'nin iktidara gelmesi ise uzun süreli bir yönetim sürecini beraberinde getirmiştir. Somali'de 1991 yılında Mohamed Farah Aidid'in Siad Barre'yi devirmesi, ülkeyi bir devletsizlik sürecine sürüklemiş ve bu durum günümüze kadar etkilerini sürdürmüştür. Sierra Leone'de 1992, 1996 ve 1997 yıllarında yaşanan art arda darbeler, ülkenin siyasi ve ekonomik yapısını ciddi şekilde zedelemiştir. Fildişi Sahili'nde 1999 yılında General Robert Guéi'nin Henri Konan Bédié'yi devirmesi, ülkede etnik gerilimleri artırırken, Gine-Bissau'da 2003 ve 2012 yıllarında yaşanan darbeler, siyasi istikrarsızlığı kronik hale getirmiştir. Mali'de 2012 yılında Amadou Sanogo'nun Amadou Toumani Touré'yi devirmesi ve 2020 yılında İbrahim Boubacar Keïta'nın ordunun baskısıyla istifa etmek zorunda kalması, ülkenin demokratik geçiş süreçlerini ciddi şekilde baltalamıştır. Mısır'da 2013 yılında General Abdülfettah el-Sisi'nin Muhammed Mursi'yi devirmesi, Arap Baharı sürecinin sonuçlarını tersine çeviren önemli bir dönüm noktası olmuştur. Zimbabve'de 2017 yılında ordunun baskısıyla Robert Mugabe'nin istifa etmesi, ülkede yeni bir siyasi dönemi başlatmıştır. Nijer'de 2023 yılında gerçekleşen darbe ise kıtadaki demokratikleşme çabalarının ne kadar kırılgan olduğunu bir kez daha ortaya koymuştur. Bunlara ek olarak, Gine'de 2008 yılında Moussa Dadis Camara'nın iktidarı ele geçirmesi ve 2021 yılında gerçekleşen son darbe, ülkenin siyasi geleceğini belirsizliğe sürüklemiştir. Moritanya'da 2005 ve 2008 yıllarında yaşanan askeri müdahaleler, demokratik süreçleri kesintiye uğratmıştır. Gambiya'da 1994 yılında Yahya Jammeh'in iktidarı ele geçirmesi, ülkede uzun süreli bir otoriter rejimi başlatmıştır. Orta Afrika Cumhuriyeti'nde 2003 yılında François Bozizé'nin iktidarı ele geçirmesi ve 2013 yılında yaşanan iç savaş, ülkenin siyasi ve sosyal yapısını derinden sarsmıştır.

Bu darbeler, yalnızca siyasi liderlerin değişmesine değil, aynı zamanda uluslararası ilişkilerin yeniden şekillenmesine, ekonomik yaptırımların uygulanmasına ve toplumsal huzursuzlukların artmasına da neden olmuştur. Özellikle 2010'ların ardından Mali, Nijer ve Gine gibi ülkelerde yaşanan askeri müdahaleler, kıtadaki demokratikleşme çabalarının ne kadar kırılgan olduğunu bir kez daha gözler önüne sermiştir. Bu olaylar, kıtanın siyasi ve sosyo-ekonomik yapısını anlamak açısından büyük önem taşımaktadır.

Economist Intelligence Unit (EIU) tarafından hazırlanan Demokrasi Endeksi, Afrika ülkelerinin siyasi yönetim biçimlerini değerlendirmek için önemli bir araçtır. Demokrasi Endeksi, ülkeleri demokratik standartlara göre değerlendirerek: "Tam Demokrasiler", "Kusurlu Demokrasiler", "Hibrit Rejimler" ve "Otoriter Rejimler" olarak 4 ana kategoriye ayırır (EIU, 2025: 8). Endekste kullanılan çeşitli parametreler üzerinden ülkeler tam puan 10 olacak şekilde değerlendirilerek; 10-8 puan arası tam demokrasi, 8-6 puan arası kusurlu demokrasi, 6-4 puan arası hibrit rejimler, 4-0 puan arası otoriter rejimler olarak sınıflandırılmıştır. (EIU, 2025: 12). Bazı Afrika ülkelerinin de aralarında bulunduğu bir takım ülkeler ise sağlıklı veriye ulaşamadığı için liste dışı bırakılmıştır. Endekse göre Afrika kıtasında 2024 itibarıyla tam demokrasi kategorisinde 1 ülke, kusurlu demokrasiler kategorisinde 6 ülke, hibrit rejimler kategorisinde 9 ülke, otoriter rejimler kategorisinde 30 ülke yer almaktadır.

Tam demokrasi kategorisinde yer alan Mauritius, 8.23 puanla kıtanın en yüksek demokrasi standartlarına sahip ülkesi olarak öne çıkmaktadır. Demokratik kurumlara sahip ancak siyasi katılım, sivil özgürlükler veya yönetim kalitesi gibi alanlarda eksiklikler bulunan kusurlu demokrasiler kategorisinde Botswana (7.63), Komo Adaları (7.58), Ghana (6.24), Lesotho (6.06), Namibia (6.48) ve Güney Afrika (7.16) bulunmaktadır. Demokratik ve otoriter özellikleri bir arada barındıran, seçimler yapılsa da adil ve özgür seçim hakkının kullanılamadığı ve sivil özgürlüklerin kısıtlı olduğu hibrit rejimler kategorisinde; Benin (4.44), Kenya (5.05), Madagaskar (5.33), Malavi (5.85), Fas (4.97), Nijerya (4.16), Senegal (5.93), Tanzanya (5.20) ve Zambiya (5.73) yer almaktadır. Otoriter rejimler kategorisinde ise Cezayir (3.55), Angola (4.05), Burkina Faso (2.55), Burundi (2.13), Kamerun (2.56), Çad (1.89), Komorlar (2.84), Kongo Cumhuriyeti (2.79), Fildişi Sahili (4.22), Kongo Demokratik Cumhuriyeti (1.92), Cibuti (2.70), Mısır (2.79), Ekvator Ginesi (1.92), Eritre (1.97), Esvatini (2.60), Etiyopya (3.24), Gabon (2.18), Gine (2.04), Gine-Bissau (2.03), Libya (2.31), Mali (2.40), Moritanya (3.96), Mozambik (3.38), Nijer (2.26), Ruanda (3.34), Sudan (1.46), Togo (2.99), Tunus (4.71), Uganda (4.49) ve Zimbabve (2.98) bulunmaktadır (EIU, 2025: 15-21).

2.1.2. Yolsuzluk algısı endeksi

Uluslararası Şeffaflık Örgütü'nün (Transparency International) Yolsuzluk Algısı Endeksi (Corruption Perceptions Index, CPI), Afrika ülkelerinin yolsuzluk düzeylerini değerlendirmede önemli bir araçtır. Endeks, 0 (çok yozlaşmış) ile 100 (çok temiz) arasında puanlar verir. 2024 yılı verilerine göre Afrika kıtasında yolsuzluk algısı, ülkeler arasında önemli farklılıklar göstermektedir.

Komo Adaları (62), Botswana (57) ve Ruanda (57), kıtada yolsuzlukla mücadelede öne çıkan ülkelerdir. Bu ülkeler, şeffaf yönetim ve etkili yolsuzlukla mücadele politikalarıyla dikkat çekmektedir. São Tomé ve Príncipe (45), Senegal (45), Gana (42), Burkina Faso (41), Güney Afrika (41) ve Tanzanya (41) gibi ülkeler, orta düzeyde bir yolsuzluk algısına sahiptir. Bu ülkeler, yolsuzlukla mücadelede bazı ilerlemeler kaydetse de, kamu sektöründe şeffaflık ve hesap verebilirlik konularında hala önemli zorluklarla karşı karşıyadır. Diğer yandan, Etiyopya (37), Fas (37), Cezayir (34), Malavi (34), Nijer (34), Sierra Leone (33), Angola (32), Kenya (32), Togo (32), Cibuti (31), Mısır (30) ve Moritanya (30) gibi ülkelerde yolsuzluk algısı daha yüksektir. Bu ülkelerde, kamu kaynaklarının yönetimi, rüşvet ve yolsuzlukla mücadelede etkisiz politikalar, yolsuzluğun yaygınlaşmasına neden olmaktadır. Kıtanın en düşük puanlı ülkeleri arasında ise Gine (28), Esvatini (27), Gabon (27), Liberya (27), Mali (27), Kamerun (26), Madagaskar (26), Nijerya (26), Uganda (26), Mozambik (25), Orta Afrika Cumhuriyeti (24), Kongo Cumhuriyeti (23), Çad (21), Komorlar (21), Gine-Bissau (21), Zimbabve (21), Kongo Demokratik Cumhuriyeti (20), Burundi (17), Ekvator Ginesi (13), Eritre (13), Libya (13), Somali (9) ve Güney Sudan (8) yer almaktadır (Transparency International, 2024: 4-5).

2.1.3. Hedef ülke olarak Afrika ülkelerine yönelik genel değerlendirme

Afrika kıtasındaki ülkelerde görülen anti demokratik durum ve yolsuzluk bu ülkelere yönelik yumuşak güç politikasını emen adeta bir sünger işlevi görmektedir. Yumuşak güç politikalarında ilk aşaması olan hedef ülkedeki toplumu ve karar verme mekanizmasındaki bireyleri cezbetme süreci ne kadar başarılı olursa olsun ikinci aşamaya geçilememektedir. Zira karar verme mekanizmasında toplumun ve toplumu oluşturan bireylerin değerleri ya da beklentileri değil yöneticilerin çıkarları ön plandadır. Afrika ülkelerinde yaygın durumda olan hibrit rejimler ve otoriter yönetimler halka hesap verme sorumluluğu ve seçim endişesi taşımamaktadır. Bu durum da keyfi uygulamalara, yöneticilerin işbirliği içinde bulunduğu devletlerin çıkarlarına entegre olmuş politikalar benimsenmesine kapı aralamaktadır. Üstelik ülkelerin iktidar sosyolojisinde ağırlıklı askeri darbelerin yer alması bir önceki dönemde yapılan yumuşak güç uygulamalarını boşa çıkartma potansiyeli taşımaktadır.

Anti demokratik siyasi duruma benzer şekilde kıta ülkelerinde geniş bir alana yayılmış yolsuzluk da yumuşak gücün etkisini yok etmektedir. Bir ülke ne kadar başarılı yumuşak güç politikaları ortaya koyarsa koysun hedef ülkedeki yolsuzluk ve rüşvet olgusu oluşturulan yumuşak gücün siyasi çıktıya dönüşmesini

engelleyen bir etki oluşturmaktadır. Tüm bu faktörler nedeniyle Afrika ülkelerinin yumuşak güç politikaları ile yönlendirilmesi açısından büyük bir zorluk ortaya çıkmaktadır.

2.2. Türkiye'nin Afrika'ya yönelik yumuşak güç politikalarının analizi

Modern Türkiye'nin kurulduğu yıllarda Afrika'nın genelinde sömürgelerin ve işgallerin varlığı Türkiye'nin bu bölgedeki herhangi bir ülkeyle temas kurmasını ötelemiştir. İkinci Dünya Savaşı sonrasında Afrika'da çözülme süreci ve bağımsızlık ilanları bulunsu da dönemin Soğuk Savaş koşulları nedeniyle Türkiye dış politikasını Batı eksenini üzerinden şekillenmiş ve bu kıtadaki ülkelere uzak kalmıştır. Türk politika yapıcılarını Türkiye'nin çıkarları açısından Afrika'nın (özellikle de Sahraaltı Afrika'nın) ikinci öneme sahip çevresel bir alanda olduğunu düşünerek dış politika ilişkilerinde bu coğrafyanın dışında kalmıştır (Donelli, 2021: 21). Bu durum sadece Türkiye'ye özgü bir durum da olmamıştır. Sömürgecilik altında geçen uzun bir zaman dilimi Afrika'nın sömürgeci devletler haricinde diğer devletlerden izole olmasına neden olmuş ve bu durum neredeyse Soğuk Savaş'ın sonlarına kadar da devam etmiştir.

Onlarca yıl dünya siyasetinden izole olduktan sonra, Afrika, yeniden yapılandırılan küresel güç dengesinde yükselen stratejik ve ekonomik statüsüyle uluslararası politika alanına geri dönmüştür (Özkan and Akgün, 2010: 525). Ekonominin giderek artan açıklığı, artan küresel finansal ve ticari bağlantı ve Batı dışı dünyada yeni fırsatlar arayışı Afrika Eylem Planı'nın (1998) kurulmasına temel oluşturmuş ve geleneksel Türkiye-Afrika ilişkileri değişmeye başlamıştır. 1998 sonrası Türkiye'nin Afrika politikası, özellikle 2005 yılında ilan edilen "Afrika Açılımı" ile birlikte önemli bir dönüşüm geçirdi. Bu süreçte Türkiye, kıta ülkeleriyle siyasi, ekonomik, kültürel ve insani ilişkilerini derinleştirmeye odaklandı. Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı (TİKA) ve Yunus Emre Enstitüsü gibi kurumlar aracılığıyla eğitim, sağlık, altyapı ve kültürel projeler hayata geçirildi.

Ayrıca, Türkiye'nin Afrika Birliği'nde gözlemci statüsü kazanması ve çok sayıda Afrika ülkesinde büyükelçilik açması, ilişkilerin kurumsal bir temele oturmasını sağladı. Bu politika, Türkiye'nin küresel etkisini artırırken, Afrika ülkeleriyle karşılıklı kazanım ilkesine dayalı bir iş birliği modeli geliştirildi. 1998 sonrası Türkiye'nin Afrika politikası, kıtanın stratejik öneminin farkına varılarak şekillendirilen, uzun vadeli ve kapsamlı bir stratejiye dönüştü. Bu politika, Türkiye'nin küresel etkisini artırırken, Afrika ülkelerinin kalkınma süreçlerine de önemli katkılar sundu.

Yunus Emre Vakfı bünyesinde açılan toplam YETKM sayısının yaklaşık %17'si Afrika'da yer almaktadır. Vakıfa bağlı olarak Mısır, Fas, Cezayir, Güney Afrika, Tunus, Senegal, Nijerya, Ruanda, Uganda, Tanzanya ve Burundi ülkelerinde 1'er noktada; Sudan ve Somali'de 2'şer noktada olmak üzere 13 ülkede toplam 15 YETKM bulunmaktadır (Yunus Emre Enstitüsü, 2023: 8). Bu merkezlerde yürütülen çok sayıda faaliyetlerin yanı sıra bulunan bölgedeki üniversiteler ile "Türkoloji Projesi İşbirliği Protokolü" yapılarak Türk dilini, edebiyatını, sanatını ve kültürünü tanıtmak üzere bölümler açtırmakta veya var olan bölümlere ekleme yaptırmaktadır. Bu kapsamda yapılan 123 protokolün 40'ı Afrika ülkelerinde gerçekleştirilmiştir. (Yunus Emre Enstitüsü, 2023: 236). Ancak ilgili ülkelerin siyasi durumu ve yolsuzluk seviyesi bir hayli kötü durumdadır. EIU Demokrasi Endeksi'ne (2025) göre; Güney Afrika kusurlu demokrasiler arasında; Fas, Tanzanya, Senegal ve Nijerya hibrit rejimler arasında ve diğer 8 ülke otoriter rejimler arasında yer almaktadır. Uluslararası Şeffaflık Örgütü'nün Yolsuzluk Algısı Endeksi'ne göre (2024) en iyi durumda olan ülke Ruanda'dır. Senegal, Güney Afrika ve Tanzanya ise orta düzey yolsuzluğun bulunduğu ülkelerdir. Diğer 9 ülke ise yüksek yolsuzluk algısının bulunduğu ülkeler arasında yer almaktadır.

Türkiye Maarif Vakfı tarafından yürütülen eğitim faaliyetlerinin neredeyse yarısı Afrika üzerinde gerçekleşmektedir. Vakfın temasta bulunduğu ve eğitim faaliyeti yürüttüğü Afrika ülkeleri arasında Sierra Leone, Gambiya, Moritanya, Nijer, Tunus, Çad, Mali, Senegal, Gine, Fildişi Sahili, Gana, Togo, Kamerun, Ekvator Ginesi, Gabon, Kongo, Demokratik Kongo Cumhuriyeti, Güney Afrika, Madagaskar, Tanzanya, Burundi, Somali, Etiyopya, Cibuti ve Sudan yer almaktadır (Türkiye Maarif Vakfı, 2023: 59).

Enformatik ve Propaganda Faaliyetleri kapsamında da Afrika üzerine yoğunlaşmanın çeşitli zorlukları bulunmaktadır. Geniş coğrafi dağılım, parçalı kabile ve toplum yapısı çok sayıda yerel dilin varlığı bu tip çalışmaları bir hayli zorlaştırmaktadır. TRT Word üzerinden yapılan yayınların yanında 2023 yılında TRT Afrika olarak özel bir kanal daha açılmış ve Afrika odaklı yayınlara başlanılmıştır. Türk dizi sektörü 150'nin üzerinde ülkeye direkt ihracat yaparken, dijital platformlar aracılığıyla bu sayı 200'e yaklaşıyor (Toprak, 2025). Dünya genelinde 1 milyar tekil izleyici tarafından izlendiği tahmin edilen Türk yapımları ağırlıklı olarak Orta Doğu ve Latin Amerika ülkeleri başta olmak üzere, ABD, Avustralya ve Avrupa'da rağbet görüyor (Toprak, 2025). Bu doğrultuda dizi ve film sektöründeki ihracatın Afrika ülkelerini sınırlı seviyede etkilediğini söylemek mümkündür.

Kalkınma yardımları kapsamında Türkiye'nin faaliyetleri bir çok alanda Afrika'nın ekonomisine ve alt yapı ihtiyaçlarına çözüm üretmiştir. TİKA'nın Cezayir, Cibuti, Çad, Etiyopya, Gine, Güney Sudan, Kenya, Komor Adaları, Mısır, Namibya, Nijer, Senegal, Somali, Sudan, Tanzanya, Tunus, Uganda ve Zambiya'da koordinasyon Ofisleri yer almaktadır (TİKA, 2023: 30-32). TİKA bütçesinden önemli bir pay ayrılan bu ülkelerdeki kalkınma yardımları ülkelerin siyasi ve sosyal yapısındaki değişkenlikler nedeniyle zorlukla hayata geçirilmektedir. 2023 yılında bu bölgeye ayrılan ödeneğin ancak %52'si harcanabilmiştir (TİKA, 2023: 21). Bu durum bu ülkelerde yumuşak güç tesisinin ne kadar zor olduğunu göstermektedir. Karşılıksız yapılan kalkınma yardımlarında bile hedef ülke yönetimlerinin karar alma mekanizmasının ülkelerinin çıkarlarından ziyade başka kriterleri de göz önüne aldığını ispatlar niteliktedir.

3. Sonuç

Türkiye yumuşak gücünü keşfetmede ve geliştirmede geç kalmış bir ülkedir. Ancak sahip olduğu tarihsel ve kültürel derinlik Türkiye'ye önemli bir fırsat sunmakta, yumuşak güç açısından büyük bir potansiyel sağlamaktadır. Bu yüzden birçok ülkeye göre çok daha hızlı etki alanı oluşturabilmektedir. Türkiye'nin yumuşak güç kaynakları arasında dil ve kültür faaliyetleri, enformatik ve propaganda, kalkınma yardımları ve diaspora faaliyetleri öne çıkmaktadır. Yunus Emre Enstitüsü (YEE) ve Türkiye Maarif Vakfı, Türkçe ve Türk kültürünü dünyaya tanıtmak amacıyla faaliyetler yürütmektedir. YEE, 66 ülkede 88 kültür merkezi ile Türkçe eğitimi ve kültürel etkinlikler düzenlemektedir. Türkiye Maarif Vakfı ise yurtdışında eğitim kurumları açarak FETÖ'nün etkisini azaltmayı hedeflemektedir. Enformatik alanında, Anadolu Ajansı (AA) ve TRT gibi kurumlar, Türkiye'nin uluslararası arenadaki sesini güçlendirmektedir. TRT, Arapça, Kürtçe ve İngilizce yayınlarıyla geniş bir coğrafyaya ulaşmaktadır. Ayrıca, Türk dizileri ve filmleri, özellikle Orta Doğu, Balkanlar ve Latin Amerika'da büyük bir izleyici kitlesine ulaşarak Türkiye'nin yumuşak gücünü artırmaktadır. Kalkınma yardımları konusunda Türkiye, TİKA aracılığıyla 170'ten fazla ülkede projeler yürütmektedir. 2022 yılında Türkiye, 5,5 milyar dolarlık yardım ile dünyanın en cömert ülkelerinden biri olmuştur. Bu yardımlar, özellikle Afrika ülkelerinde altyapı, eğitim ve sağlık alanlarında yoğunlaşmaktadır. Diaspora faaliyetleri kapsamında, Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı (YTB), yurtdışında yaşayan Türk vatandaşları ve soydaş topluluklara yönelik çalışmalar yürütmektedir. Türkiye Bursları programı ile her yıl binlerce öğrenciye eğitim imkanı sunulmaktadır.

Afrika kıtası, yumuşak güç politikalarının uygulanması açısından büyük zorluklar barındırmaktadır. Kıtada yaygın olan otoriter rejimler, askeri darbeler ve yolsuzluk, yumuşak gücün etkisini sınırlandırmaktadır. Demokrasi Endeksi'ne göre, Afrika'da sadece Mauritius tam demokrasi olarak sınıflandırılırken, diğer ülkeler kusurlu demokrasi, hibrit rejimler veya otoriter rejimler kategorisinde yer almaktadır. Yolsuzluk Algısı Endeksi'ne göre ise kıtada yolsuzlukla mücadelede başarılı olan ülkelerin sayısı oldukça azdır.

Türkiye, Afrika'da yumuşak gücünü artırmak için kalkınma yardımları, eğitim projeleri ve kültürel faaliyetler yürütmektedir. TİKA, Afrika'da altyapı, sağlık ve eğitim alanlarında projeler gerçekleştirirken, YEE ve Türkiye Maarif Vakfı, kültürel ve eğitim faaliyetleriyle Türkiye'nin etkisini artırmaktadır. Ancak, kıtadaki siyasi istikrarsızlık ve yolsuzluk, bu çabaların tam anlamıyla sonuç vermesini engellemektedir. Sonuç olarak, Türkiye'nin yumuşak güç politikaları, kültürel mirası, kalkınma yardımları ve diaspora

faaliyetleriyle önemli bir potansiyele sahiptir. Ancak, özellikle Afrika'da karşılaşılan siyasi ve yapısal engeller, bu politikaların etkisini sınırlandırmaktadır.

Bu kapsamda öncelikle yapılması gereken yumuşak güçten maksimum fayda sağlamak için mevcut kaynakları (kurumların ve uygulamaların) nasıl daha etkin ve nasıl daha akıllı kullanılabileceğine dair bir strateji belirlenmelidir. Hali hazırda yürütülen faaliyetlerle önemli bir etki oluşturulan ülkelerde Türk dış politikasını destekleyici faaliyetler yürütülmelidir. Çeşitli meselelerde Türk tezleri için bürokratik ve toplumsal alanda kamuoyu oluşturarak siyasi karar alma mercileri harekete geçirilmedi. Daha sonra bir üst yapı altında hangi bölgelerde hangi çalışmalara ağırlık verilmesi gerektiği tespit edilerek, o alanlarda çalışmalar yürütülmelidir. Böylelikle gerek zaman gerek emek gerekse sermaye daha verimli kullanılabilecektir.

Finansman/ Grant Support

Yazar(lar) bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

The author(s) declared that this study has received no financial support.

Çıkar Çatışması/ Conflict of Interest

Yazar(lar) çıkar çatışması bildirmemiştir.

The authors have no conflict of interest to declare.

Açık Erişim Lisansı/ Open Access License

This work is licensed under Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License (CC BY NC).

Bu makale, Creative Commons Atıf-GayriTicari 4.0 Uluslararası Lisansı (CC BY NC) ile lisanslanmıştır.

Kaynaklar

- Anadolu Ajansı (2014), *Sosyal Medya Politikaları*, <http://www.aa.com.tr/tr/kurumsal/52571--sosyal-medya-politikalari>, (Erişim Tarihi: 08.02.2025).
- Bozkuş F. (2022), *Dizi ihracatımız çok hızlı yükseliyor*, *Ekonomist*, <https://www.ekonomist.com.tr/medya/dizi-ihracatimiz-cok-hizli-yukseliyor-1972>, (Erişim Tarihi: 05.02.2025).
- Cankurtaran, B.S. (2015), *Türk Dış Politikasında 'Diaspora Diplomasisi Açılımı' ve Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı*, (Ed.: M. Şahin ve B. S. Çevik), *Türk Dış Politikası ve Kamu Diplomasisi*, Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Chong, A. (2007), *Foreign Policy in Global Information Space: Actualizing Soft Power*, Palgrave Macmillan, NewYork.
- Çavuş, T. (2012a), *Dış Politikada Yumuşak Güç Kavramı ve Türkiye'nin Yumuşak Güç Kullanımı*, *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 2(2), s.23-37.
- Çavuş, T. (2012b), *Dış Politikada Yumuşak Güç Kullanımı Türk Dış Politikası*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Donelli, F. (2021), Turkey's involvement in Sub-Saharan Africa: an empirical analysis of multitrack approach. *Journal of Contemporary African Studies*, 40(1), 18–33. <https://doi.org/10.1080/02589001.2021.1900551>
- Ekonomist, <https://www.ekonomist.com.tr/makale/dizi-ihracatinda-hedef-cin-pazari-49277>, (Erişim Tarihi: 05.02.2025).
- EUI, (European University Institute), *The Democracy Index*, <https://www.eiu.com/n/global-themes/democracy-index/>, (Erişim Tarihi: 26.01.2025).
- Güzel, S. Ç. (2016), *Dış Yardımlarda Destekleyici Bir Unsur Olarak Kültürel Diplomasi ve Yunus Emre Enstitüsü Örneği*, *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 30(2), s.343-359.

- Kasap, S. (2017), *Türkiye Maarif Başkanı Prof. Dr. Birol Akgün: 200 civarında okul, FETÖ'nün kontrolünden çıktı*, Anadolu Ajansı, <http://aa.com.tr/tr/turkiye/turkiye-maarif-vakfi-baskani-prof-dr-akgun-200-civarinda-okul-fetonun-kontrolunden-cikti/917404>, (Erişim Tarihi: 20.01.2025).
- Medin, B. ve Koyuncu, S. (2017), Cinema as a soft power instrument: Hollywood cinema case, *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 3(3), s.836-844.
- Nye, J.S. (2005), *Soft Power: The Means to Success in World Politics*, Public Affairs, New York, USA.
- Özkan, M. ve Akgün, B. (2010), Turkey's opening to Africa, *The Journal of Modern African Studies*, 48(4), 525-546.
- Özoğlu, M. (2012), *Küresel Eğilimler Işığında Türkiye'de Uluslararası Öğrenciler*, Ankara: Seta Yayınları
- Pınar, L. (2017), Amerika Birleşik Devletleri'nin Yumuşak Gücü ve Hollywood, *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 6(1), s.253-274.
- Sancak, K. (2022), Global Examples To Application of Public Diplomacy: The Example of Türkiye (Ed.: B. Parlak ve K. C. Doğan), *The Handbook Of Public Administration*, Lyon: Livre de Lyon, s.405-421.
- Şahin, M. (2014), Siyasal İletişimde Anadolu Ajansı'nın Rolü, *İletişim ve Diplomasi*, 1(3), s.110-125
- T.C. Resmi Gazete (2007), 5653 Sayılı Yunus Emre Vakfı Kanunu, <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2007/05/20070518-3.htm>, (Erişim Tarihi: 10.02.2025).
- T.C. Resmi Gazete (2011), 656 Sayılı Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname, <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2011/11/20111102-1.htm>, (Erişim Tarihi: 17.02.2025).
- T.C. Resmi Gazete (2016), 6721 Sayılı Türkiye Maarif Vakfı Kanunu, <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2016/06/20160628-17.htm>, (Erişim Tarihi: 18.01.2025).
- TİKA, (Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı), 2015 Faaliyet Raporu, Ankara, <https://tika.gov.tr/publication/tika-faaliyet-raporu-2015/>, (Erişim Tarihi: 23.02.2025).
- TİKA, (Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı), 2016 İdare Faaliyet Raporu, <https://tika.gov.tr/publication/tika-idare-faaliyet-raporu-2016/>, (Erişim Tarihi: 23.02.2025).
- TİKA, (Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı), 2016 Kalkınma Yardımları Raporu, <https://tika.gov.tr/basin-odasi/yayinlar/turkiye-kalkinma-yardimlari-raporlari/>, (Erişim Tarihi: 23.02.2025)
- TİKA, (Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı), 2023 Faaliyet Raporu, <https://tika.gov.tr/basin-odasi/yayinlar/tika-faaliyet-raporlari/>, (Erişim Tarihi: 23.02.2025).
- TİKA, (Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı), <http://www.tika.gov.tr/tr/koordinatorlukler>, (Erişim Tarihi: 21.01.2025).
- Toprak, İ. (2025). Türk dizi sektörünün 2024'teki ihracat geliri 500 milyon doları aştı, Anadolu Ajansı, <https://www.aa.com.tr/tr/ekonomi/turk-dizi-sektorunun-2024teki-ihracat-geliri-500-milyon-dolari-asti/3454273> (Erişim Tarihi: 23.02.2025).
- Transparency International, *Corruption Perceptions Index*, <https://www.transparency.org/en/cpi/2024>, (Erişim Tarihi: 26.01.2025).
- TRT, (Türkiye Radyo Televizyon Kurumu), *Tarihçe*, <https://www.trt.net.tr/kurumsal/tarihce> (Erişim Tarihi: 19.01.2025).

- Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, *Yurt Dışında Yaşayan Türk Vatandaşları*, <https://www.mfa.gov.tr/yurtdisinda-yasayan-turkler.tr.mfa> , (Erişim Tarihi: 06.01.2025)
- Türkiye Maarif Vakfı, <https://turkiyemaarif.org/dunyada-maarif> , (Erişim Tarihi: 20.01.2025).
- Yılmaz, A.N. ve Kılıçoğlu, G. (2017), Balkanlar'da YTB ve TİKA'nın Türk Kamu Diplomasisi Kurumları Olarak Faaliyetleri ve Türkiye'nin Bölgedeki Yumuşak Gücüne Etkileri, *Finans Ekonomi ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2(2), s.115-131.
- YÖK, (Yükseköğretim Kurulu), *Değişim Programlarına Katılan Öğrenci Sayıları Raporu*, <https://istatistik.yok.gov.tr/>, (Erişim Tarihi: 21.01.2025).
- YÖK, (Yükseköğretim Kurulu), <https://istatistik.yok.gov.tr/> , (Erişim Tarihi:21.01.2025).
- YÖK, (Yükseköğretim Kurulu), *Uluslararası öğrenci istatistikleri*, <https://istatistik.yok.gov.tr/> (Erişim Tarihi:21.01.2025).
- Yunus Emre Enstitüsü (2009), *Yunus Emre Bülteni*, <https://www.yee.org.tr/tr/yayin/2009-eylul-bulteni>, (Erişim Adresi: 10.02.2025).
- Yunus Emre Enstitüsü (2015), 2015 yılı Faaliyet Raporu, <https://www.yee.org.tr/tr/yayin/2015-faaliyet-raporu>, (Erişim Tarihi: 18.01.2025).
- Yunus Emre Enstitüsü (2017), *Kiev Yunus Emre Enstitüsü Açılıyor*, http://www.yee.org.tr/tr/faaliyethaberleri/kiev-yunus-emre-enstitusu-aciliyor_19090, (Erişim Tarihi: 18.02.2025).
- Yunus Emre Enstitüsü, *Misyon*, <http://www.yee.org.tr/tr/misyon> , (Erişim Tarihi: 17.02.2025).
- Yunus Emre Vakfı (2023) , *2023 Yılı Faaliyet Raporu*, <https://www.yee.org.tr/tr/yayin/2023-faaliyet-rapor> , (Erişim Tarihi: 19.02.2025)
- Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı, *2016 yılı Faaliyet Raporu*, <https://ytb.gov.tr/kurumsal/faaliyet-raporlari>, (Erişim Adresi: 10.02.2025).
- Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı, *Türkiye Bursları*, <https://ytb.gov.tr/daireler/uluslararasi-ogrenciler/turkiye-burslari>, (Erişim Tarihi: 11.01.2025).
- Yurtdışı Türkler ve Akraba Toplulukları Başkanlığı, *Uluslararası Öğrenci Hareketliliği*, <https://ytb.gov.tr/daireler/uluslararasi-ogrenciler/uluslararasi-ogrenci-hareketliliği> (Erişim Tarihi: 23.01.2025).